

NORSTEDTS

NORSTEDTS FÖRLAGSGRUPP AB
TRYCKERIGATAN 4, P.O. BOX 2052
SE-103 12 STOCKHOLM, SWEDEN

Norstedts Förlagsgrupps yttrande över

Upphovsrätten på den digitala inre marknaden (DS 2021:30)

Ärendenummer Ju2021/03517

Om Norstedts Förlagsgrupp

Norstedts Förlagsgrupp består av förlagen Norstedts, Rabén & Sjögren, Tiden, Brombergs, B. Wahlströms och Printz. Förlagen har en bred utgivning bestående av skön-, fack- och barn- och ungdomslitteratur som ges ut i olika format som tryckt form, ljudbok och e-bok. Sedan 2016 ingår Norstedts Förlagsgrupp i Storytel-koncernen.

I det följande kallas Norstedts Förlagsgrupp för Norstedts.

Yttrandet begränsas till att omfatta implementeringsförslaget när det gäller DSM-direktivets artikel 18–20. Norstedts ansluter sig även till Svenska Förläggarföreningens yttrande.

1. Inledning

a. Förlaget och författarna

Förlaget har en långsiktig relation till de upphovspersoner vi samarbetar med. En titel säljer under lång tid och samarbetet omfattar i bästa fall flera olika titlar. Trots den långsiktiga relationen tecknas avtal i regel titel för titel och en författare är fri att teckna avtal med andra förlag när det gäller nya titlar. Enligt Norstedts överenskommelse med Sveriges Författarförbund kan författaren återta rättigheterna sju år efter utgivning. Det finns även möjlighet att återta rätten till ljudbok och e-bok om utgivning inte sker i de formaten inom 18 månader efter utgivning i bokform. Återtagande av rättigheter kan ske även om titeln inte tjänat in sina kostnader. Efter att rättigheterna återtagits kan författaren själv eller i samarbete med nytt förlag ge ut titeln utan skyldighet att kompensera det ursprungliga förlaget.

Förlaget har därmed en ekonomiskt utsatt position och saknar ett långsiktigt skydd för de investeringar som görs. Det enda skydd förlaget har följer av de avtal som tecknas med upphovspersoner. För att det ska råda balans mellan förlag och författare och förlaget ska få en rimlig ekonomisk förutsebarhet måste förlaget kunna räkna med att ingångna avtal ska gälla i oförändrad form under hela avtalsperioden.

b. Förlagets ekonomiska förutsättningar

I ett utgivningsprojekt tar förlaget en risk eftersom förlaget gör en stor investering utan att det finns garanterad marknad för de titlar som ges ut.

Innan försäljningen av en titel börjar har förlaget betalat garantihonorar till författaren, arvoden till formgivare, eventuella illustratörer, fotografer, översättare och inläsare samt bekostat produktion. Dessutom tillkommer den tid förläggaren och redaktören lagt ner samt kostnader för marknadsföring

och försäljning. Intäkterna kommer förhoppningsvis senare när titeln släpps på marknaden. Förlaget är bra på att bedöma en titels marknadspotential men det finns inga garantier.

Samarbetet med författaren löper i bästa fall på under lång tid och under den perioden förekommer både titlar som säljer bra och de som säljer sämre. Ett exempel är att förlaget ser potential i en debutants verk och fortsätter samarbetet till dess att författaren ger ut titlar som når större lönsamhet eller t o m en titel som blir en storsäljare. En enskild titel och de intäkter den inbringar är således del av en större helhet, författarskapet.

På samma sätt betraktar vi förlagets totala utgivning som en helhet. Det är gungor och karuseller. Många titlar täcker inte sina kostnader medan andra till och med blir best-sellers. Trots att Norstedts bedriver en kommersiell verksamhet är en del av förlagets uppdrag att ge ut viktiga berättelser som kan bidra till litterär mångfald, utveckling av språk och läsande och att stå upp för yttrandefrihet och samhällsdebatt även om det inte finns möjlighet att tjäna pengar.

c. Förlaget och upphovspersonernas organisationer

Sedan 2011 har Norstedts en överenskommelse med Sveriges författarförbund som reglerar villkoren i våra förlagsavtal med författare. I avtalet ingår bestämmelser om miniminivåer för den ersättning vi betalar. Motsvarande avtal finns även med Föreningen Svenska Tecknare när det gäller illustrationer i bilderböcker som ersätts med royalty.

Även översättarnas villkor regleras i ett avtal mellan Norstedts och Sveriges Författarförbund. Avtalet anger ett minimiarvode för uppdraget och storleken på eventuella sekundärarvoden om titeln ges ut i andra format som t ex lågprisutgåva, ljudbok eller e-bok.

Avtalen är viktiga för Norstedts och en garant för att de villkor vi erbjuder är skäliga. Det betyder även att upphovspersonerna vi samarbetar med kan känna sig trygga med de villkor vi erbjuder.

d. Förslaget till nya tvingande avtalsregler

Norstedts välkomnar ett starkare skydd för upphovspersonernas avtalsposition. Att erbjuda de upphovspersoner vi samarbetar med skäliga villkor är en viktig grundprincip. Det är även en nödvändighet på en marknad med stor konkurrens om författare och andra upphovspersoner.

Norstedts befärar dock att de nya tvingande regler som nu föreslås kommer att tillföra ytterligare risk till verksamheten och försämra den ekonomiska förutsebarheten. Det beror främst på den rättsosäkerhet som följer av förslaget. Det saknas nödvändig tydlighet i både lagförslaget och DSM-direktivet och det saknas vägledande prejudikat.

Vi ser även en risk för att digital transformation och utvecklingen av förlagsbranschen kommer att hämmas när lag begränsar parternas avtalsfrihet. Det får extra stor betydelse för förlagen som fortfarande befinner sig på en omogen digital marknad där nya former av samarbeten, format och affärsmodeller är under framväxt.

Norstedts noterar och välkomnar att utredningen har hörsammat flera viktiga argument som tidigare framförts av Svenska Förläggarföreningen. Vi hade dock önskar ett mer försiktigt implementeringsförslag och inte så många initiativ som går utöver de skyldigheter som följer av direktivet.

2. Rätten till skälig ersättning (29§, 1 st. upphovsrättslagen)

a. Norstedts avstyrker

- *En tvingande lagregel*
- *Att kollektivt förhandlade avtal såsom ramavtal inte undantas från lagregelns tillämpningsområde*

Förlagsbranschen ligger långt efter musik, film och TV när det gäller digital utveckling och affärsmodeller som utgår från de digitala formaten. För att inte hämma den digitala utvecklingen är Norstedts bedömning att det måste finnas utrymme för avtalsfrihet och flexibilitet. Vi måste ha möjlighet att komma överens med upphovspersonerna om nya ersättningsvillkor, som avviker från rådande praxis, utan att det medför en risk för omprövning av de överenskommelser som träffas. Tvingande regler kommer att medföra osäkerhet som riskerar att hämma utvecklingen. Det gäller inte minst tillämpningen av engångsersättningar och kostnadsfria nyttjanden där tydliga förutsättningar saknas i både direktivet och departementets förslag.

Ytterligare en aspekt är att nya marknader och format kräver ökat risktagande och nya former av investeringar. För att balansera förlagets risk måste det finnas möjlighet till ekonomisk förutsebarhet. Förlaget måste ha möjlighet att kunna räkna med att träffade avtal gäller och inte kommer att förändras.

Norstedts avstyrker därför förslaget och förordar en dispositiv regel.

En dispositiv regeln är fullt möjlig eftersom det följer direkt av direktivet att medlemsstaterna har rätt att införa en sådan regel och beakta principen om avtalsfrihet (artikel 18.2). Vi kan konstatera att även en dispositiv regel kommer att ha en stark normerande effekt. Erfarenheten från förlagsbranschen är att de dispositiva sektorsspecifika regleringar som finns på förlagsområdet haft en välfungerande roll som vägledande och utfyllande rätt. Följden är att även en dispositiv regel medför att uphovspersonernas avtalsposition stärks och direktivets krav och bakomliggande syfte uppfylls. Att det är rimligt att en regel om skälig ersättning är dispositiv bekräftas även av det förslag som lades fram av utredningen *Avtalad upphovsrätt* (SOU 2010:24).

Vidare anser Norstedts att avtal som överenskoms med enskilda uphovspersoner i enlighet med överenskommelser mellan förlag och uphovspersonernas organisationer, t ex i form av ramavtal eller kollektivavtal, ska presumeras vara skäliga och undantas lagregelns tillämpningsområde. Fler förlag kommer därmed att vilja träffa avtal med t ex författarförbundet för att säkerställa att tillämpade ersättningsvillkor är skäliga. Nuvarande förslag riskerar snarast att urholka organisationers position vilket på sikt bidrar till att uphovspersonernas ställning försvagas.

I händelse av att förslaget till en tvingande regel går igenom föreslår Norstedts en preklusionsregel som tillförsäkrar förvärvare av uphovsrätt rimlig ekonomisk förutsebarhet. Tidsgränsen bör, i likhet med reglerna för hävning, sättas till sex månader efter överlåtelsen. Motsvarande regleringar finns även i den allmänna förmögenhetsrätten, i synnerhet avtalsrätten, ärvdabalken, och konkurslagstiftningen. Att införa en preklusionsregel i 29 § första stycket motiveras långa avtalstider, förlagens behov av ekonomisk förutsebarhet och det faktum att prövningen endast ska göras utifrån vad som gällde vid avtalstillfället och inte tillkommande omständigheter.

b. Norstedts tillstyrker

- *Att regeln endast ska träffa avtal som träffas efter lagens ikraftträdande*

- *Tydliggörandet av att bedömningen av en skälig ersättning ska göras i förhållande till förutsättningarna vid avtalets ingående och vad som var känt vid det tillfället*
- *Att det vid prövningen av en skälig ersättning ska göras en helhetsbedömning inkluderande praxis på marknaden*

Vikten av en helhetsbedömning där även faktorer utanför det enskilda avtalsförhållandet, såsom förlagets risk och kostnader, är av stor betydelse för Norstedts. Samma sak gäller uttalandet i promemorian (s 254) att det måste vägas in att framgångsrika produktioner i viss utsträckning avser att täcka kostnaderna för produktioner som inte blir lönsamma.

Norstedts välkomnar också tydliggörandet i promemorian (s 193) att upphovsmannens egen vilja ska tillmätas betydelse.

Det har även stor betydelse för Norstedts att den nya regeln inte ska tillämpas på redan ingångna avtal. Vid avtalets ingående har båda parter tagit ställning till, gjort överväganden utifrån, och inrättat sig efter då gällande rätt. Att i efterhand ge utrymme till omprövning av parternas bedömningar skulle kunna få långtgående konsekvenser enbart med hänsyn tagen till den osäkerhet det skulle skapa för marknadens parter.

3. Rätt till ytterligare skälig ersättning (29 §, 2 st. upphovsrättslagen)

a. Norstedts avstyrker förslaget till en ny särskild jämningsregel i upphovsrättslagen

Enligt direktivet ska medlemsstaterna säkerställa att upphovspersoner och utövande konstnärer har rätt att göra anspråk på ytterligare, lämplig och skälig ersättning till följd av omständigheter som tillkommit efter avtalets ingående t ex en oväntad försäljningssuccé. Det handlar om relativt tydliga missförhållanden och det framgår av direktivet att den erlagda ersättningen ska vara uppenbart oproportionerlig (skäl 78). I nämnda skäl framhålls också att bedömningen huruvida ersättningen är oproportionellt låg alltid ska ske med hänsyn till de specifika omständigheterna i varje enskilt fall, den berörde upphovspersonens bidrag i förhållande till helheten, sektorsspecifika särdrag och ersättningspraxis.

Norstedts anser att upphovspersoners och utövande konstnärers möjlighet till jämkning av redan ingångna avtal redan är tillgodosedd genom 36 § avtalslagen. Om lagstiftaren vill tydliggöra att 36 § avtalslagen är tillämplig på upphovsrättsliga avtal kan en hänvisning till 36 § avtalslagen läggas in i upphovsrättslagen i enlighet med det förslag som lades fram i utredningen SOU 2010:24. I övrigt krävs inga ytterligare ändringar av gällande lag.

I Sverige avskaffades jämningsregeln i upphovsrättslagen i och med att generalklausulen i 36 § avtalslagen infördes 1976. I stället för en specialbestämmelse om rätt till jämkning gjordes generalklausulen tillämplig även på upphovsrättsliga avtal. Frågan om behovet av en särskild jämningsregel i upphovsrättslagen har sedan dess varit uppe för diskussion; senast 2010 i samband med översynen av kapitel 3 i upphovsrättslagen (SOU 2010:24). Enligt utredningens uppfattning saknades då skäl att införa en särskild jämningsregel med hänvisning till att 36 § avtalslagen uppfyller det behov som finns av att kunna jämka oskäliga avtalsvillkor inom det upphovsrättsliga området. Norstedts anser inte att det finns anledning att göra en annan bedömning än den som gjordes 2010.

Norstedts vill framhålla att det faktum att 36§ avtalslagen endast åberopats i ett fåtal fall när det gäller upphovsrättsliga avtal inte nödvändigtvis betyder att det är ett bristfälligt skydd i 36 § avtalslagen. Att mäta en lagregels effekt genom att titta på antalet gånger den åberopats i domstol har begränsad

betydelse. Lagregeln har normerande effekt och påverkar ersättningsnivåerna i de avtal som tecknas. Norstedts erfarenhet är dessutom att eventuella tvister förlikas utanför domstol eftersom det är både effektivare och billigare för bägge parter.

Vidare vill vi framhålla att både 36 § avtalslagen likaväl som en ny 29§ andra stycket upphovsrättslagen måste tolkas EU-konformt för att säkerställa unionsrättens genomslag (C-106/89). Det finns därför inte anledning att tro att praxis ska utvecklas åt olika håll. Exempel är EU-domstolens domar i mål C-147/16 (punkt 41) och mål C-377/14 (punkt 79). Det finns även fler exempel än de som nämns i promemorian från svensk praxis såsom NJA 2013 s 1162 samt Patent- och marknadsöverdomstolens domar den 5 december 2019 (mål PMT 2054–18) och 29 juni 2020 (mål PMT 13399–19).

Exempel på direktivkonform tolkning av 36 § avtalslagen är prövningar av påstått oskäligen konsumentavtal där 36 § avtalslagen tolkats i enlighet med direktivet om oskäligen villkor i konsumentavtal (93/13/EEG). Direktivkonform tolkning har således aktualiserats när direktivsbestämmelser, vid den svenska implementeringen, inte till fullo införlivats i lagtext, se exempelvis NJA 2012 s 776 (punkt 10). Den rättstillämpning som kommer till uttryck i 2012 års avgörande är även i linje med uttalandena i lagmotiven (prop 1994/95:17) om hur nämnt EU-direktiv skulle införas i svensk rätt, inräknat hur direktivet förväntades påverka tillämpning och tolkning av 36 § avtalslagen. Lagrådet framhöll, och regeringen anslöt sig till detta, att det är vedertaget att tolkningen av svensk lag, d v s 36 § avtalslagen, sker under beaktande av intresset att överensstämmelse nås med internationella överenskommelser (a prop s 49).

I sammanhanget ska noteras att promemorian förutsätter att 36 § avtalslagen ska kunna tillämpas på upphovsrättsliga avtal även vid ett införande av en ny bestämmelse om avtalsanpassningar i upphovsrättslagen (promemorian sidan 255). Det sägs att generalklausulens tillämpning, i framtiden, kan ta sikte på t ex överenskomna ersättningsvillkor.

Norstedts kan konstatera att den föreslagna ordningen där både en ny jämningsregel och 36 § avtalslagen kan tillämpas parallellt inte bara kommer att leda till rättsosäkerhet utan även mer komplexa, betungande och för parterna mer kostsamma tvister. Det är därför av stor vikt att noga överväga om det finns tillräckliga skäl för en ny jämningsregel.

Norstedts anser inte att det resonemang departementet för om hur ”oproportionerligt låg” i artikel 20 förhåller sig till ”oskälighet” i 36 § avtalslagen och att tröskeln för en tillämpning av direktivets bestämmelse kan vara lägre än vad som krävs för generalklausulens tillämpning (promemorian, s 196 f) utgör skäl att införa en ny lag. Frågan är om det över huvud taget föreligger en saklig skillnad mellan en oproportionerligt låg ersättning samt ett oskäligt avtalsvillkor (med avseende på upphovsmannens rätt till ytterligare ersättning). Det kan uppenbarligen lika väl hävdas att uttryckssätten tar sikte på i allt väsentligt likartade obalanser eller missförhållanden även om det uttrycks med vissa avvikelser i ordval.

Även om departementets antaganden i promemorian är korrekta, d v s att tröskeln för direktivsbestämmelsens respektive generalklausulens tillämplighet skiljer sig åt, finns det skäl som talar för att en ny bestämmelse om avtalsanpassningar i upphovsrättslagen kan undvaras. Som framhålls i promemorian kommer den närmare innebörden av artikel 20 att succesivt klargöras genom EU-domstolens praxis. Den svenska implementeringen av artikel 20 kommer följaktligen i framtiden att uttolkas i ljuset av sådan praxis, oavsett den lagtekniska implementeringen.

I sammanhanget har det även betydelse att det enligt promemorian (s 180) är tveksamt om det över huvud taget finns en harmoniseringstanke när det gäller artikel 20 vilket talar för möjligheten att behålla den lagregel som redan finns.

I händelse av att en ny jämningsregel införs i upphovsrättslagen vill Norstedts framhålla att helhetsbedömningen av det ekonomiska värdet av ett utgivningsprojekt måste omfatta såväl intäkter som kostnader och förhållanden utanför det enskilda avtalet motsvarande vad som gäller vid prövningen av vad som är en skälig ersättning (promemorian, s 253 f). Det måste tydligt framgå av lagens förarbeten.

4. Retroaktiv tillämpning av ny lag (Ikraftträdande och övergångsbestämmelser, punkt 3)

a. Norstedts avstyrker förslaget till retroaktiv tillämpning

En möjlighet till retroaktiv tillämpning av rätten till information följer inte av direktivet som tvärtom tydligt föreskriver att det endast ska tillämpas på framtida förvärv (artikel 26 och 27). Det följer även av EU-domstolens praxis, såsom den tar sig uttryck i exempelvis avgörandet Kommissionen mot Frankrike (C-337/98, EU:C:2000:543), att det är det direkt olämpligt med en retroaktiv tillämpning av direktiv.

Vidare anser Norstedts att en retroaktiv tillämpning av en obligationsrättslig regel strider mot grundläggande rättsprinciper (se mer nedan 4b.). Principen om att nya obligationsrättsliga regler inte bör tillämpas retroaktivt på redan ingångna avtal är en huvudregel som skänker trygghet och stabilitet till marknadens parter och möjliggör för medborgarna att planera sina ekonomiska förhållanden utifrån gällande rätt (SOU 1975:75 s. 159). Om huvudregeln ska frångås bör det föreligga synnerligen starka skäl, vilket historiskt sett har varit sällsynt.

Norstedts noterar även att det anges i promemorian (s 201) att retroaktiviteten ska begränsas till avtal som tillkommit vid en tidpunkt "[d]å den upphovsrättsliga marknaden inte skiljde sig i alltför stor utsträckning från det som gäller idag". Norstedts vill framhålla att förlagsbranschen har genomgått stora förändringar under de senaste 10 åren vilket betyder att den föreslagna 10-åriga retroaktiviteten, till följd av departementets egna resonemang, är direkt olämplig.

Förändringarna till följd av digital omställning pågår fortfarande i förlagsbranschen med framväxande nya affärsmodeller, nya format och nya typer av samarbeten. Storytel bildades visserligen redan 2005 men hette då Bokilur och affärsidén var att erbjuda digitala ljudböcker via laddningsstationer på stan. Efter att den första iPhone:n, och med den de smarta telefonerna, introducerades i svenska butiker sommaren 2008 tog affären ny fart men det skulle fortfarande dröja lång tid innan streaming av ljudböcker fick den betydelse det har idag. Inte minst beroende på att de första smarta telefonerna hade ytterst begränsad kapacitet. Andra viktiga marknadsaktörer när det gäller streaming etablerades långt senare t ex BookBeat, Storytel största konkurrens på den svenska marknaden, grundades 2015. Amazon, som förändrat affärsvillkoren och omkullkastat gamla affärsmodeller på de marknader de har etablerat sig, kom till Sverige förra året. Marknadsförändringarna påverkar således både tryckta böcker och digitala format.

b. Grundläggande rättsprinciper

Regeringsformen uppställer ett explicit förbud mot retroaktiv straff- och skattelag (2 kap 10 §) som även uppmärksammas på andra områden såsom förmögenhetsrätten. Det retroaktivitetsförbud som uttrycks i regeringsformen har i väsentliga delar sin bakgrund i Fri- och rättighetsutredningens (SOU 1975:75) uppdrag och förslag. Inom ramen för utredningens uppdrag uppkom också frågan om grundlagen skulle uttrycka ett generellt förbud mot all retroaktiv lagstiftning. Utredningen kom att

avstå från att lämna ett sådant förslag, huvudsakligen av skälet att det ansågs svårt att i grundlag definiera retroaktivitet i olika hänseenden. Emellertid betonade Fri- och rättighetsutredningen dels att den delade uppfattningen att retroaktiv lagstiftning som huvudregel borde undvikas på förmögenhetsrättens område eftersom "[m]edborgarna har ett berättigat anspråk på att kunna planera sina förhållanden utifrån gällande rätt", dels att endast "[t]ungt vägande skäl" kunde motivera avsteg från huvudregeln (a SOU, s 159). Regeringens efterföljande proposition (1975/76:209) anslöt sig till Fri- och rättighetsutredningens beskrivningar av gällande rätt avseende det principiella förbudet mot retroaktiv lagstiftning på förmögenhetsrättens område. Således framhölls att det krävdes "tungt vägande skäl" för avvikelser från huvudregeln om förbud mot retroaktiv lagstiftning inom bland annat förmögenhetsrätten (a prop, s 126).

I propositionen betonades också att konstitutionsutskottet vid denna tid uttalat att även inom förmögenhetsrätten "i princip" tillämpas en regel som förbjuder retroaktiv lagstiftning. Inom detta område fästs, enligt utskottet, stor vikt vid den enskildes möjligheter att vid en rättshandlings ingående kunna överblicka konsekvenserna härav. Endast "tungt vägande sociala hänsyn" har ansetts kunna medge avsteg från grundsatsen. Konstitutionsutskottet framhöll också att det "är en angelägen uppgift för riksdagen som lagstiftare att noggrant pröva hithörande frågor" (KU 1974:60, s 3 f). Det finns även exempel på senare lagstiftningsärenden där noggranna överväganden skett i frågan om det funnits tillräckligt tunga skäl för att avvika från det principiella förbudet mot retroaktiv lagstiftning på förmögenhetsrättens område.

Det gäller t ex 1993 års konkurrenslag där frågan var om vissa nya lagbestämmelser med betydelse för historiska avtal företag emellan, skulle tillerkännas retroaktiv verkan. I propositionen påmindes om att grundsatsen att ny civillagstiftning inte ska rubba innehållet i avtal som träffats innan sådan lagstiftning trätt i kraft ger uttryck "för en viktig rättssäkerhetsprincip" samt att avsteg från principen bör komma i fråga endast om "starka samhällsintressen talar för det" (prop 1992/93:56, s 56). I det ärendet bedömdes att sådana starka skäl förelåg, varvid regeringen också framhöll att Sverige, genom EES-avtalet, hade "folkrättsligt åtagit sig" att göra ett sådant avsteg. Det senare, och i det ärendet eventuellt avgörande, skälet gäller dock inte här, eftersom direktivet inte är tvingande med avseende på att avtalsanpassningsmekanismen ska ha retroaktiv verkan i nationell lagstiftning.

Ytterligare ett exempel på lagstiftningsärende är det som gällde om vissa redan fastställda livräntor, mellan försäkringsgivare och försäkringstagare, skulle ändras retroaktivt genom nya lagbestämmelser om penningvärdesförändringar i lagen (1967:663) om tillägg till vissa trafiklivräntor. Efter synnerligen djupgående analyser om det var motiverat att lagstiftaren, retroaktivt, ingrepp i och i vissa fall ändrade redan ingångna civilrättsliga avtal, avstod regeringen från att lämna förslag i denna del (se Ds 2003:9, s 51 - 63 och prop 2003/04:5, s 31 - 36).

Norstedts saknar motsvarande djupa analyser och redovisning av tunga samhälleliga skäl som motiverar avvikelser från det principiella förbudet mot retroaktiv lagstiftning inom förmögenhetsrätten i promemorian och vi avstyrker förslaget.

c. En oproportionerlig administrativ börda

Norstedts vill även uppmärksamma att krav på retroaktiva redovisningar kommer att medföra en stor administrativ börda för förlaget.

Av Bokföringslagen följer en skyldighet att bevara räkenskapsinformation såsom försäljningsintäkter och royaltyredovisningar i 7 år efter det kalenderår då räkenskapsåret avslutades (7 kap, 2 §). För Norstedts del betyder det att informationen i vissa fall inte finns att tillgå. Övrig information av betydelse för en helhetsprövning saknas. Även arbetet med att sammanställa upp till 10 års information är i sig administrativt krävande. Särskilt om förlaget möts att flera samtida krav. För Norstedts del försvåras det ytterligare till följd av byten av IT-system under de 10 senaste åren.

Den administrativa börda som landar på förlaget måste även ses i perspektivet av att förlaget under de senaste 10 åren gett ut upp till 5-600 nya titlar per år och att varje titel kan involvera ett flera olika upphovspersoner och utövande konstnärer. Hypotetiskt sett kan tusentals olika redovisningskrav avseende de senaste 10 åren komma att framföras till förlaget i samband med att lagen träder i kraft.

5. Upphovsmannens rätt till information (29 a § upphovsrättslagen)

a. Norstedts tillstyrker förslaget men har invändningar när det gäller gränsdragningen mellan den löpande redovisningsskyldigheten och redovisningar på begäran

Norstedts tillstyrker en lagstadgad redovisningsskyldighet men för att undvika rättsosäkerhet och en onödigt betungande redovisningsplikt krävs ytterligare tydliggöranden av att den löpande skyldigheten endast gäller avtal där ersättningen är beroende av förvärvarens intäkter. Den tydligheten kan uppnås genom en mindre ändring av den föreslagna lagtexten där ordet "eller" i 29 a § 1 st punkt 2 byts ut mot ordet "och".

Norstedts vill särskilt framhålla att löpande redovisningar är enormt resurskrävande och en tydlig avgränsning krävs för att inte förslaget ska hamna i svåra bedömningsfrågor och på sikt rättstvister. I händelse av att Norstedts nuvarande redovisningsplikt utökas måste förlaget göra omfattande investeringar i utveckling av IT-system och förstärka de personella resurserna vilket torde betraktas som orimliga administrativa åtgärder.

Vidare anser vi att det måste tydliggöras att även möjligheten att på begäran erhålla information måste begränsas. Upphovspersonen bör på något sätt kunna motivera varför ytterligare ersättning kan komma i fråga och det bör oavsett inte gå att använda tredje stycket oftare än den rätt som framgår av första stycket, dvs. årligen.

6. Information från underlicenstagare (29 b § upphovsrättslagen)

a. Norstedts avstyrker förslaget

Norstedts anser att information från underlicenstagare alltid ska gå via den ursprungliga avtalsparten. Vi bedömer att det är nödvändigt för att skydda den ursprungliga förvärvarens och underlicenstagarens affärsrelation. Eftersom det saknas en avtalsrelation mellan upphovspersonen och enskilda underlicenstagare, innebär en eventuell möjlighet för upphovspersonen att på begäran inhämta ytterligare information från underlicenstagarna även en enorm administrativ börda för såväl underlicenstagare som den ursprunglige förvärvaren. Den sistnämnda är, precis som det anges i utredningen, de enda som har information om vilka dess avtalsparter är och skulle i praktiken behöva hjälpa upphovspersonerna att hantera förfrågningar.

Norstedts saknar även en tydlig definition av underlicenstagare i motiven. I förlagsbranschen är en underlicenstagare ett företag som får en licens att under en begränsad tid ge ut en titel i eget namn. Exempel på underlicenser som varit förhållandevis vanligt förekommande är rätten att ge ut en titel i pocket eller som ljudbok. Eftersom underlicenser knappt förekommer idag är det ett begränsat problem men det kan komma att ändras i framtiden och det är därför angeläget att regeln är tydlig och väl avvägd. Underlicenserna får inte blandas samman med att en återförsäljare eller streamingtjänst tillhandahåller en titel till konsumenter och abonnenter på förlagets uppdrag. Vi förordar att den skillnaden tydliggörs i lagens förarbeten.

7. Företagshemligheter (29 c § upphovsrättslagen)

a. Norstedts avstyrker förslaget

Ett förlag måste ha möjlighet att bygga och upprätthålla goda långvariga relationer med sina samarbetsparter utan att riskera att företagshemligheter sprids vidare till en stor grupp människor. Behovet att sekretess har medfört att flertalet avtal som tecknas t e x med återförsäljare innehåller en sekretessklausul.

Vi är av uppfattningen att det vore förödande för en sund konkurrens inom branschen om förlagen även tvingades delge upphovspersoner sådana uppgifter som skyddas av lag (2018:558) om företagshemligheter. Vi vidhåller, vilket tidigare framförts av Förläggareföreningen, att den föreslagna regleringen inte är förenligt med Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/943 av den 8 juni 2016 om skydd mot att icke röjd know-how och företagsinformation (företagshemligheter) olagligen anskaffas, utnyttjas och röjs. Det följer uttryckligen av DSM-direktivets artikel 1.2 att befintliga direktiv inte ska påverkas, om inte annat uttryckligen anges i artikel 24.

En överförd sekretess till mottagare av företagshemligheter är inte en lösning då informationen potentiellt ska lämnas till en stor krets av upphovspersoner och deras representanter. Förlagen måste därför ha frihet att utforma redovisningarna till upphovspersoner på ett sätt som gör att företagshemligheter bevaras och att konkurrensen på marknaden inte sätts ur spel.

Vi vill också i sammanhanget påminna om att det i svensk rätt redan ges en möjlighet för upphovspersoner att få företagskänslig information avseende nyttjande av upphovsrättsliga verk genom informationsföreläggande i upphovsrättsliga intrångsmål enligt 53c § upphovsrättslagen eller, vid tvist om avtalsbrott, genom editionsföreläggande enligt rättegångsbalkens 38 kap. Detta är en rimlig ordning som bör bestå, eftersom en domstol då beslutar om det är motiverat i det enskilda fallet att företaget ska behöva dela med sig av affärskänslig information.

I händelse av att nuvarande förslag när det gäller företagshemligheter går igenom förordar Norstedts att det i lagtexten även anges att 9 § FHL ska tillämpas på informationen i potentiellt nästa led, det vill säga med förtydligande att om upphovspersoner eller upphovsmannarepresentanter vidareförmedlar företagshemligheter till i syfte att göra sin rätt gällande (t.ex. till agenter eller juridiska ombud) och som i sin tur angriper företagshemligheterna, ska ersätta den skada som därmed uppkommer. Härigenom kan förhoppningsvis den faktiskt påtagliga risken för läckage som informationsplikten medför minskas något. Tillämpningen av en kombination av 6 och 9 §§ FHL innebär ett system motsvarande det som följer av 8 § FHL, det vill säga en reglering av ansvaret i olika led för det fall att företagshemlighet lämnats ut på grund av domstolsbeslut. Skulle förslaget innebära en lägre nivå av skydd för företagshemligheter, kommer det annars vara att föredra att information inte lämnas ut

frivilligt utan i stället enbart efter domstolsbeslut. Det kan inte vara önskvärt eller ändamålsenligt att skapa sådant incitament.

7. Upphovsmannens rätt att häva ett avtal (29 d § upphovsrättslagen)

a. Norstedts tillstyrker förslaget men har invändningar

Den föreslagna lagregeln motsvarar i princip gällande praxis i förlagsbranschen och Norstedts tillstyrker förslaget. Vi vill dock invända mot förslaget till en exakt tidsangivelse i 29 d § punkt 3. Det är direkt olämpligt att ange att förvärvaren ska nyttja verket inom sex månader efter uppmaning från upphovspersonen eftersom förutsättningarna varierar. När förlaget har investerat i en titel har förlaget och författaren motsvarande intressen av att utgivning ska ske men även av att det ska finnas förutsättningar för en bra försäljning. Något som kan påverkas av yttre omständigheter över vilka varken förlaget eller författaren råder. Norstedts föreslår därför att "inom sex månader" ersätts med "inom rimlig tid".

Vi anser även att det måste tydliggöras i lagens förarbeten att det i bedömningen av vad som utgör rimlig tid ska vägas in yttre händelser såsom force majeure men även förlagets överväganden när det gäller marknadsförutsättningarna. Exempel på force majeure är den i dagsläget rådande pappersbristen som är en direkt följd av den pågående pandemin.

Stockholm den 13 december 2021

Eva Gedin, VD

Erica Wänelöf, senior legal counsel